

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmurodovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakulovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi korxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определения уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зоҳир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зоҳир Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

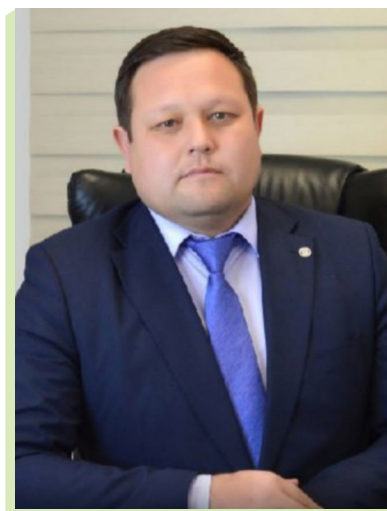
O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari.....	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles.....	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

SUG'URTA TASHKILOTLARI TOMONIDAN TAQDIM ETILADIGAN HISOBOTLARNI XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ TAKOMILLASHTIRISH

Kodirkulov Oybek Turdiboyevich

“XALQ SUGURTA” Aksiyadorlik jamiyati bosh direktor o'rinbosari

Annotatsiya: Mazkur maqolada moliyaviy hisobot xalqaro standartlariga o'tgan sug'urta tashkilotlari tomonidan soliq organlaridagi shaxsiy kabinetidan taqdim etiladigan moliyaviy hisobotlarining jamlanmasi va hisobot ko'rsatkichlari bo'yicha masalalari bayon qilingan. Jumladan, moliyaviy hisobot xalqaro standartlariga o'tgan sug'urta tashkilotlarining moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini takomillashtirish, foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotidagi ko'rsatkichlarning nomlanishi va qo'shimcha ko'rsatkichlar kiritilishi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta tashkilotlari, soliq organlaridagi shaxsiy kabinet, moliyaviy hisobot, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari, moliyaviy hisobot shakllari.

Abstract: This article is devoted to the consideration of fundamental problems of preparing and presenting financial statements. In particular, the article examines those concerned with the information about economic entities, their information needs, and how these requirements are taken into account in the financial reporting process. Relevant conclusions have been developed in reliance upon the research results.

Key words: enterprise accounting system, financial accounting, financial reporting, international financial reporting standards, users of financial reporting, useful information, qualitative descriptions of useful information.

Аннотация: В данной статье раскрыты фундаментальные проблемы подготовки и представления финансовой отчетности. В частности, в статье изучаются лица, заинтересованные в информации о хозяйствующих субъектах, их потребности в информации и то, как эти требования учитываются в процессе подготовки финансовой отчетности. По итогам исследования сформулированы соответствующие выводы.

Ключевые слова: учетная система предприятия, финансовый учет, финансовая отчетность, международные стандарты финансовой отчетности, пользователи финансовой отчетности, полезная информация, качественные описания полезной информации.

KIRISH

Mamlaktimizda tadbirkorlik faoliyati davlat tomonidan qo'llab-quvatlash borasida bir qancha amaliy ishlar amalga oshirildi. Xususan, tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchilarni davlat ro'yxatidan o'tkazish soddalashtirildi, soliq ma'murchiligi yumshatildi, soliq yuki kamaytirildi, soliqlarni hisoblash tizimi soddalashtirildi. Shuningdek, bugungi kunda iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Davlat bu yo'nalishda qulay investitsion muhit yaratish uchun jalb etilayotgan investorlarni ishonchli axborot olish mexanizmlarini shakllantirish barasida bir qancha ishlar olib bormoqda. Bunga birgina, biznes subyektlarining faoliyati to'g'risida barcha investorlarga sifatli va ishonchli axborot taqdim etish tizimini yaratishga qaratilgan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ni amaliyotga joriy etilganligini keltirib o'tish mumkin. MHXSni joriy etilishida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi “Moliyaviy hisobot xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PQ-4611-son qarori muhim huquqiy asosni belgilab berdi. Ushbu qarorga binoan aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021-yil 1-yanvardan boshlab, MHXS asosida buxgalteriya hisobi yuritilishini tashkil etishi va 2021-yil yakunlaridan boshlab moliyaviy hisobotni MHXS asosida tayyorlashi majburiy qilib belgilandi. Bu esa, sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni MHXSga muvofiq takomillashtirish zaruratini tug'diradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Bugungi kunda MHXSlar asosida moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishning nazariy, tashkiliy-uslubiy jihatlari mamlakatimiz va xorijlik iqtisodchi olimlari tomonidan tadqiq qilib o'rganilgan. Jumladan, xorijlik iqtisodchi olimlar Kondrakov, Getmana, Sigidov, Yasmenko va boshqalarning ilmiy asarlarida moliyaviy hisobotning umumiy metodologik asoslari, moliyaviy hisobotni tuzish, taqdim etish, e'lon qilish va undagi ma'lumotlarni ochib berish tartiblari normativ-huquqiy asoslarga muvofiq yoritib berilgan. Jumladan, xorijlik iqtisodchi olim N.P.Kondrakov ^[4] tomonidan buxgalteriya hisoboti tushunchasi, tarkibi va unga qo'yiladigan umumiy talablar, buxgalteriya hisobotini shakllantirishda axborotga qo'yilgan talablar, uni tuzish tartibi, oshkoraliigi hamda unda ma'lumotlarni ochib berish tartibi kabi masalalarni tadqiq qilgan.

Iqtisodchi olim V.G.Getmana ^[5] esa, buxgalteriya (moliyaviy) hisobotining umumiy metodologik asoslarini, uni tuzish tartibining asosiy bosqichlari, buxgalteriya balansi va moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarining mazmuni va ularni shakllantirish tartiblari bo'yicha yondashuvlarini keltirib o'tadi.

Iqtisodchi olimlar Yu.I.Sigidov, G.N.Yasmenko va Ye.A.Oksanichlar ^[6] buxgalteriya (moliyaviy) hisobotini tuzish va taqdim etishning asosiy qoidalari sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tishadi:

1. Hisobot davri prinsipiga rioya qilish;
2. Hisobotni tuzish va taqdim etishga quyilgan talablar;
3. Ma'lumotlarning to'liqligi va ishonchliligi;
4. Ma'lumotlarning betarafliligi;
5. Hisobot ma'lumotlarining taqqoslanuvchanligi;
6. Moliyaviy hisobotning ochiqqligi va oshkoraliigi.

Shu bilan birga, mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan biri S.N.Tashnazarov ^[7] tomonidan ham iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida moliyaviy hisobotning maqsadi va mazmuni, moliyaviy hisobotning hozirgi holati hamda uning nazariy asoslarini takomillashtirish masalalari tadqiq qilingan.

Iqtisodchi olim N.Sh.Xajimuratovning yozishicha, "MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tuzishning asosi barcha standartlar va normativ hujjatlariga amal qilishdir. Tashkilotning bozordagi haqiqiy holatini, uning barcha faoliyatini aks ettiradigan va xatolar, buzib ko'rsatishlar, noobyektiv baholardan holi bo'lgan hisobot MHXS bo'yicha ishonchli hisoblanadi. MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tuzishda tashkilot aktivlari joriy qiymat bo'yicha baholanadi, bu biznesning haqiqiy qiymatini aks ettiradi, axborot ishonchliligi va obyektivligi esa buxgalterning professional xulosasidan kelib chiqib shakllantiriladi" ^[8].

Iqtisodchi olim N.K.Rizayev ta'kidlashicha, "Xalqaro standartlarga o'tish va shu asosida moliyaviy hisobotlarni tayyorlash xorijiy kompaniyalar bilan shartnomalar tuzish hamda investitsiya imkoniyatlarini kengaytirish imkoniyatini beradi. Bu jarayonlarni amaldagi milliy standartlar bilan amalga oshirib bo'lmaydi va turli murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Yuqorida ta'kidlanganidek, moliyaviy hisobotlarni tuzishda birinchi navbatda uning konseptual masalalariga e'tiborni qaratish maqsadga muvofiq bo'ladi" ^[9].

Iqtisodchi olim A.T.Mamajonov esa, "Konseptual asos moliyaviy hisobot tayyorlashning hozirgi amaldagi tamoyillarini baholash va uni rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. U foydalanuvchilarga qaror qabul qilish uchun taqdim qilinadigan moliyaviy hisobotda aynan qanday hodisalar hisobga olinishi, ular qanday baholanishi va axborot qanday tartibda taqdim qilinishini belgilaydigan nazariy asosdir" deb ta'kidlaydi ^[10].

Yuqoridagi iqtisodchi olimlarning ilmiy-uslubiy asarlari sharhi shuni ko'rsatadiki, ular tomonidan moliyaviy hisobotning maqsadi va mazmuni, moliyaviy hisobotning hozirgi holati hamda uning nazariy asoslarini takomillashtirish masalalari bir-biriga yaqin bo'lgan turlicha yondashuvlar keltirilgan. Biroq sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari bo'yicha kompleks tadqiqot olib borilmagan. Bu esa mazkur yo'nalishda tizimli ilmiy izlanishlar olib borish zarurligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalarini tadqiq qilishda ilmiy-tadqiqot metodologiyasining nazariy va amaliy tadqiqot metodlaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotini ko'tarish bo'yicha bir qancha ishlar olib borilmoqda. Jumladan, iqtisodiyotga davlat aralashuvini qisqartirish, xususiy mulk daxlsizligiga erishish, investitsion muhitni kuchaytirish, korxonalar ustavida davlat ulushini qisqartirish, raqobat muhitini yaxshilash bo'yicha alohida soliq imtiyozlarini bekor qilish kabi ishlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, so'nggi yillarda mamlakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida bir qancha normativ huquqiy me'yorlar qayta ishlanib, olib borilayotgan islohot-

larga moslashtirilmoqda. Tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bo'yicha qonunchilikni soddalashtirish maqsadida sohalar bo'yicha bir qancha normativ hujjatlar tanqidiy qayta ko'rib chiqildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Bankrotlik to'g'risida"gi qonuni bekor qilindi. "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi qonuni, "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi qonunlari yangi tahrirda qabul qilindi.

Birgina sug'urta faoliyatini tahlil qiladigan bo'lsak, 2010-yilda jami 33 ta sug'urta tashkiloti bo'lgan bo'lsa, 2023-yilga kelib 42 ta (shundan, 8 tasi hayotni sug'urta qilish sohasida) ga yetgan (1-jadval).

1-jadval: O'zbekiston Respublikasida sug'urta bozori tuzilishi va dinamikasining tahlili¹

Sug'urta bozori tuzilishi	30/09/2022	30/09/2023	O'zgarish (+/-), foizda
Sug'urta tashkilotlari soni	41	42	+2,4
shu jumladan hayot sug'urtasi bo'yicha	8	8	-
Sug'urta tashkilotlarining umumiy ustav kapitali (mln. so'mda)	1 837 861	2 311 521	+25,8
Sug'urta brokerlari soni	7	8	+14,3
Aktuariylar soni	5	5	-
Sug'urta agentlari soni	8 958	4 773	-46,7
shu jumladan yuridik shaxslar	2 509	1 543	-38,5

Shuningdek, Sug'urta tashkilotlarining mulkchilik shakllari to'liq aksiyadorlik jamiyatiga o'tkazildi. Sug'urta tashkilotlari ustavida davlat ulushini kamaytirish bo'yicha amaliy ishlar qilinmoqda. Jumladan, "O'zbekinvest" eksport-import sug'urta kompaniyasi O'zbekistonda birinchi bo'lib IPOga chiqib, "Toshkent" respublika fond birjasiga ustav kapitalining 5 foizi (14,1 milliard so'm) miqdoridagi aksiyalarini joylashtirdi.

Sug'urta kompaniyalariga chet el investorlarini jalb etish, sug'urta kompaniyalari moliyaviy hisobotlarining ishonchiligi va shaffofligini ta'minlash borasida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-sonli qaroriga asosan 2021-yil 1-yanvardan boshlab MHXSga muvofiq buxgalteriya hisobi va hisobotini tashkil etadi va yuritadi hamda 2021-yil yakunlaridan boshlab, moliyaviy hisobotni MHXS talablari asosida tayyorlaydi.

Ma'lumki, barcha tadbirkorlik subyektlari tomonidan moliyaviy hisobotlarni taqdim etish, elektron tarzda soliq organlaridagi shaxsiy kabinet orqali yuborilmoqda. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy hisobotini elektron taqdim etish bo'yicha soliq organlaridagi shaxsiy kabinetida moliyaviy hisobot xalqaro standartlari bo'yicha quyidagi hisobot shakllari kiritilgan (2-jadval).

2-jadval: Sug'urta tashkilotlari tomonidan MHXS bo'yicha taqdim etishlari uchun mavjud shakllar to'g'risida ma'lumot²

Kod	Nomi	Amal qilish muddati	To'xtatilgan
20306_2	MHXS ga o'tgan sug'urta tashkilotlari foyda va zarar to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2022	
20305_2	MHXS ga o'tgan sug'urta tashkilotlari moliyaviy holat to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2022	
20304_2	Konsolidatsiyalashgan umumlashgan daromadlar to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2022	
20303_2	Konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2022	
20302_2	Alohida umumlashgan daromadlar to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2022	
20301_2	Alohida moliyaviy holat to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2022	
20306_1	MHXSga o'tgan sug'urta tashkilotlari foyda va zarar to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2021	31.12.2021
20305_1	MHXSga o'tgan sug'urta tashkilotlari moliyaviy holat to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2021	31.12.2021
20304_1	Konsolidatsiyalashgan umumlashgan daromadlar to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2021	31.12.2021
20303_1	Konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2021	31.12.2021
20302_1	Alohida umumlashgan daromadlar to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2021	31.12.2021
20301_1	Alohida moliyaviy holat to'g'risidagi ma'lumot	01.01.2021	31.12.2021

1 O'zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

2 my.soliq.uz - "Elektron soliq xizmatlari" portali ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sug'urta tashkilotlarining MHXSga muvofiq tayyorlangan moliyaviy hisobot shakllarida ko'rsatiladigan ayrim ma'lumotlar umumiy asoslarda aks ettirilgan holda yoritilib berilmoqda. Shu bois sug'urta tashkilotlarining moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar asosida ularning moliyaviy holatiga kompleks baho berish va tahlil natijalari asosida oqilona boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot shaklida ma'lumotlarni quyidagi tartibda oshkor qilishni taklif qilamiz (3-jadval).

3-jadval: Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotga o'zgartirish kiritilayotgan ko'rsatkichlar to'g'risida ma'lumot³

Ko'rsatkichlar	Satr	Amalda	Taklif
Uzoq muddatli aktivlar	010	Asosiy vositalar	Asosiy vositalar
	011	–	Biologik aktivlar
	012	–	Nomoddiy aktivlar
	013	–	Uzoq muddat foydalanish huquqlari
	014	–	Uzoq muddatli sug'urta zaxiralaridagi qayta sug'urtalovchi ulushi
	015	–	Uzoq muddatli soliq aktivlari
	020	Uzoq muddatli investitsiyalar	Uzoq muddatli investitsiyalar
	030	Kapital qo'yilmalar	Kapital qo'yilmalar
	035	–	Boshqa uzoq muddatli aktivlar
	040	Jami uzoq muddatli aktivlar jami satr.010+020+030)	Jami uzoq muddatli aktivlar jami satr.010+011+012+013+014+015+020+030+035)
Joriy aktivlar	115	–	Kelgusi davr va kechiktirilgan xarajatlar
	116	–	Sotilishi rejalashtirilgan uzoq muddatli aktivlar
Kapital	175	–	Nazorat qilinmaydigan ulushlar
Joriy majburiyatlar	225	–	Sug'urta bo'yicha zaxiralarning joriy qismi

Shu bilan birga, sug'urta tashkilotlarining foyda va zararlar to'g'risidagi hisobot shaklidan foydalanuvchi va hisobotlarni tuzuvchilar uchun tushunarli hamda aniq ma'lumotlarni ko'rsatishlari uchun ayrim ko'rsatkichlarni quyidagicha nomlash tavsiya etiladi (4-jadval). Shuningdek, (IAS) 1 "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish" nomli MHXS talablari bo'yicha moliyaviy hisobotning to'liq shakllari quyidagilardan iboratligi belgilangan:

- Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot;
- Foyda va zararlar to'g'risidagi hisobot;
- Xususiy kapitaldagi o'zgarishlar to'g'risidagi hisobot;
- Pul mablag'lari harakati to'g'risidagi hisobot;
- Hisob siyosati va tushunturishlardan iboratligi belgilangan.

4-jadval: Foyda va zarar to'g'risidagi hisobotga o'zgartirish kiritilayotgan ko'rsatkichlar to'g'risida ma'lumot⁴

Ko'rsatkichlar	Satr	Amalda	Taklif
Ishlab topilgan mukofotlar sof summasi	60	Sug'urta operatsiyalari bo'yicha boshqa daromadlar	Sug'urta operatsiyalari bo'yicha boshqa daromadlar (Regress daromatlari)
Sug'urta faoliyati natijalari	100	Akvizitsion xarajatlar	Ko'rsatilgan sug'urta xizmatlari tannarxi
Soliqlar va rezervlarni chegirishgacha bo'lgan foyda	165	–	Aktivlarning qadrsizlanishi

Umuman olganda, sug'urta tashkilotlarining moliyaviy hisobotini elektron taqdim etish bo'yicha soliq organlaridagi shaxsiy kabinetida moliyaviy hisobot xalqaro standartlari bo'yicha hisobot shakllarini to'liq kiritishni tavsiya etamiz. Shuningdek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarga o'tgan sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan moliyaviy hisobot shakllarini to'ldirish bo'yicha me'yoriy ko'rsatma ishlab chiqilishi lozim deb hisoblaymiz.

³ Tadqiqot natijalari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

⁴ Tadqiqot natijalari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

XULOSA

Shunday qilib, moliyaviy hisobot xalqaro standartlariga o'tgan sug'urta tashkilotlari tomonidan soliq organlaridagi shaxsiy kabineti orqali taqdim etiladigan hisobot shakllari to'liq bo'lishi lozim. Shu sababli, sug'urta tashkilotlari tomonidan soliq organlaridagi shaxsiy kabinetiga moliyaviy hisobotlarning to'liq shakllarini kiritish lozim; ikkinchidan, moliyaviy hisobot ochiq hujjat bo'lib, uning axborotidan keng doiradagi shaxslar foydalanishi mumkin. Bu bo'yicha barcha sug'urta tashkilotlari o'zlarining moliyaviy hisobotlarini ochiq ma'lumotlar portali ya'ni open.uz da majburiy ravishda e'lon qilishadi. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy hisobotlaridan foydalanuvchilarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini imkon qadar qondirishga erishiladi. "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etishning konseptual asosi"ga ko'ra, moliyaviy hisobotning asosiy foydalanuvchilari mavjud va potensial investorlar, qarz beruvchilar hamda boshqa kreditorlar hisoblanadi; uchinchidan, sug'urta tashkilotlaridagi xarajatlar va daromadlarning o'ziga xosligidan kelib chiqqan holda moliyaviy hisobot xalqaro standartlari bo'yicha tuziladigan hisobot shakllarini normativ hujjat bilan tasdiqlash va ushbu shakllarni to'ldirish bo'yicha tartib yoki ko'rsatma shakllantirish lozim. Chunki sug'urta tashkilotlarida daromadlar, xarajatlar va sug'urta zaxiralarning o'ziga xos jihatlari mavjud. Sug'urta tashkilotlaridagi xo'jalik muommolari deyarli barchasida bir xil bo'lganligi sababli hisobotlarni to'ldirish bo'yicha normativdan foydalanganda sug'urta tashkilotlarini moliyaviy hisobot ko'rsatkichlaridan taqqoslash imkoniyati yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Moliyaviy hisobotlarni taqdim etishning konseptual asosi. <https://lex.uz/docs/6312360>
2. 1-son "Moliyaviy hisobotni taqdim etish" Buxgalteriya hisobining xalqaro standarti. <https://lex.uz/docs/6312360>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobot xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son qarori. <https://lex.uz/docs/4746047>
4. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет (финансовый и управленческий): учебник. – 5-е изд., перераб. и. доп. – Москва: ИНФРА-М. 2023. – 429 с.
5. Гетмана В.Г. Бухгалтерский учет. – Москва: ИНФРА-М. 2022. – 467 с.
6. Сигидов Ю.И., Ясменко Г.Н., Оксанич Е.А. [и др.] Бухгалтерская (финансовая) отчетность. – Москва: ИНФРА-М. 2022. – 367 с.
7. Tashnazarov S.N. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida moliyaviy hisobotning nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish. I.f.d. (DSc) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. –T. TMI. 2019. –14 b.
8. Xajimuratov N.Sh. Moliyaviy hisobotning ishonchliligini ta'minlash yo'nalishlari. –T.: Ekonomika i finansi, 3(135). 2020. –76 b
9. Rizayev N.K. Moliyaviy hisobotning konseptual asoslari. "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tish va xalqaro tajribani O'zbekistonda qo'llashning dolzarb masalalari" mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman maqolalar to'plami. Toshkent, TDIU, 2022-yil 6-aprel. 285-297-betlar.
10. Mamajonov A.T. Moliyaviy hisobotlarni tuzish va taqdim etishning konseptual asoslarini nazariy jihatlari. "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tish va xalqaro tajribani O'zbekistonda qo'llashning dolzarb masalalari" mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman maqolalar to'plami. –Toshkent, TDIU, –2022-yil 6-aprel. –204-209 betlar.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.